

ОСНОВИ ПІЗНАННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО МЕНТАЛІТЕТУ.

(Т. Й. Рейзенкінд).

Сучасність вимагає від педагогів, вчителів і передової інтелігенції нових пошуків в утворенні умов впливу на становлення менталітету особистості України.

Будемо виходити з того, що виховання людини йде через мову. В той же час зауважимо, що національні особливості менталітету мають відображення в текстах культури видатних митців. Але молодь не завжди тяжіє до пізнання емоційно-образного змісту творів, які являють безцінний скарб національної української мистецької спадщини.

В контексті викладеного вище, слід виявити ті компоненти дійсності, які складають зміст поняття “менталітет”. Існує думка, що в основі цього поняття полягає сукупність певних стереотипних образів миру, які знаходять відображення у формах мислення та свідомості особистості. Текст як індивідуальна знакова система є явище поліфонічне, яке окрім змісту має свій підтекст. Саме виходячи з цього підтексту, і формується менталітет особистості. Значне місце у формуванні національного менталітету займає технологія розуміння тексту, яка сприяє не тільки збільшенню знань, але ж і смислів, накопиченню досвіду, розвитку рефлексії, виявленню національної спадщини, а також пізнанню самого себе: хто я є в тій національній спільноті де дихаю, мрію, працюю.

Отже зробимо спробу виявити оновні ознаки менталітету на матеріалі деяких прикладів з “Енеїди” Івана Котляревського. На даному етапі дослідження варто виходити із ситуації та психологічного контексту поеми, хоча при цьому є натяк на можливе порівняння між емоційно-образним змістом твору з жанром музичної бурлески (бурлеска походить від італійського слова “b u r l a” жарт, з також достатньо близька до каприччо та гуморески. Цей жанр отрима

поширення з 17 ст. у творчості Й.С.Баха, Р.Шумана, Р.Штрауса, Б.Бартока, Ю.Шуровського).

Встановлено, що українські жанри гумореска, бурлеска інтегруються з деякими стереотипами світової західної культури, але в той же час вони мають свої інтонаційні та числові музичні коливання і ритми, що складає сенс оригінальних, індивідуальних ознак.

Отже далі мова піде саме про особливості українського менталітету, які мають відображення в поетичній мові І.Котляревського. Поема "Енеїда" І.Котляревського демонструє викінчену, струнку цілість, гармонійну єдність змісту та форми. Оригінальності, гнучкості і багатства композиційних засобів у творенні гумористичних образів автор поеми досягає завдяки використанню принципу дзеркального відображення. В даному випадку використовується така метафора-паралель: реальне життя зображується в образі діючих осіб пекла.

Метафора - це один з поверхів поліфонічної структури партитури поеми. Другий поверх пов'язаний з ладом-цитацією грецьких інтонацій. Прийом - цитації характеризує потребу духовну - пам'ятати завжди про існуючий центр тяжіння, який концентрує кодекс моралі українського менталітету. Цей кодекс виражений у поемі так глибоко й точно поданий у такому сконденсованому й систематизованому вигляді, що у літературній спадщині минулого важко знайти такі оригінальні прийоми поетичного мислення митця-українця.

Велике значення також в менталітеті митця відіграє рух від інструментів нижчої тональності - бандура, за нею послідовно вступають все голосніше - сопілка, дудка, скрипка. Кожному з інструментів, його мелодії відведений рядок, звукова їх інструментовка якого відбиває дану мелодію. В той же час наступний накладається на попередній, коли той уже подав голос. Все це особливості мислення українського менталітету, які зустрічаються в народній музиці.

Ієрархія музичних інструментів образно формує графому прямої лінії, з аналогічними художніми прийомами ми зустрічаємося і в творчості Лесі Українки. Останнє також говорить об оригінальності українського менталітету, зображеного в образно-звуковій формі. В поемі "Енеїда" домінує бурлескно-іронічна природа, яка розрахована не на лінійне сприйняття. Саме такий синтез складає умови для утворення іронічних національних образів.

Виходячи з викладеного, можливо сформулювати тезу, що мій світ для всіх є маска. Іронія, в якій митець ховає своє реальне обличчя, утворює при цьому повний образ. Звідси народжуються показники невичерпано-винахідливі, підступно-тонкі, комічні обігрування, несподівані змішування дійсності й вигадки, високі й низькі, серйозні та нісенітничі, нарешті, зумовлені жанром трагедій, яка характеризується двоїстим характером зображуваного. Останнє дає можливість зауважити таке: повторення певного елемента повинно завжди бути, бо інакше неможливо взагалі спілкуватися в комунікативній діяльності.

Менталітет українця повинен бути пов'язаним з національними образами світу, почуттями. Останні не є копією дійсних подій, а переробкою цих образів завдяки індивідуальній фантазії особистості, в якій можливо виявити неординарні

оригінальні риси. В той же час ці ознаки інтегруються перш за все з стереотипами національного сприйняття, мислення свідомості, по-друге, із стереотипами світової художньої культури. Але ж все таки така концепція базується лише на загальних підходах, які вимагають свою конкретизацію.

Під художнім текстом у свою чергу варто розуміти індивідуальну знакову систему. Текст як індивідуальна знакова система є засобом естетичного сприйняття в його творчому утворенні.

Ознаки українського менталітету мають місце і в творчості видатного письменника Івана Франка. До таких ознак ми відносимо здібність розкривати в художній формі, утворювати, малювати через метафору поліфонічні структури внутрішнього та зовнішнього діалогу. Ці структури не стільки пов'язані з реальністю, скільки зображають внутрішній світ особистості. Оригінальний в даному випадку принцип використання метафор: до яких відноситься образ "заграничного політика", який утотожнює образ думок незвичних, незнайомих рядовому українцю, чи елітному читачю, образ "внутрішнього політика", приймача цих ідей, "репортера", символізуючого здібність налагоджувати контакти між різними верстами свідомості особистості завдяки наявності стереотипних колів.

Також письменник утворює образ "критика", який утотожнює образ рефлексії особистості, яка робить спробу пізнати самого себе, "професора" - представника логічної думки, "артиста" - представника образного мислення: "Природа не знає ясності. Вона знає кольорові відтінки, і більш нічого. Ясність - це пуста фраза зарівно в поезії, як і в малярстві. Ми хочемо бути щирі і говоримо: малюємо так, як бачимо. Не віримо в ніяку об'єктивну правду, в ніяку безоглядну ясність, а віримо тільки в свої нерви і в свою фантазію" - пише артист в оповіданні "Odi proganum vulcus" (ненавиджу низьку юрбу).

Таким чином, здійснена спроба на матеріалі аналізу фрагментів окремих творів виявити деякі оригінальні, індивідуальні ознаки українського менталітету.

Для остаточного затвердження ідеї потрібен аналіз великої кількості творів різних митців. Особливе значення в даному разі може мати числова символіка, як об'єктивний, наявний показник ознак менталітету на основі законів музичного мислення. Але, здається, що початок у названому вище аспекті вже зроблено.